

att ingen väljer att associera sig med antikens kurorter eller österländska traditioner. Osmo Pekonen beskriver i sitt kapitel den franske vetenskapsmannen Maupertuis resor i Tornedalen och beskrivningen av de platser expeditionen passerade. Detta är för mig personligen ett av de mest intressanta kapitlen i boken, då den är en av få skrifter inom turismforskningen som behandlar mina hemtrakter. Pekonen argumenterar för att denna historiska händelse är en outnyttjad resurs för turismutveckling i Tornedalen och att det finns en grupp turister som gärna skulle besöka de platser som Maupertuis besökte. Struves meridianbåge, som i dag är ett världsarv, har även den en koppling till Maupertuis expedition och skulle kunna användas som en attraktion för turister, enligt Pekonen. Dock är denna marknad väldigt begränsad och det är en sak att detta faktiskt skett i Tornedalen och att det kanske finns en potential, men det är en annan sak att få en ekonomisk lönsamhet från detta samt att finna entreprenörer som vill ta risken att utveckla detta. Som så ofta finns det en diskrepans mellan det normativa och det deskriptiva när det gäller utveckling av turism.

Generellt anser jag boken vara en intressant läsning. Dock gör antologiformatet att överblicken av turismutvecklingen i Norden inte blir tillfredsställande. En slutsats är att de enskilda kapitlen är värda att läsa för sig i en mer tematisk kontext. Jag uppfattar även att många av studierna som presenteras är deskriptiva till sin karaktär utan problematisering och djupare analys. Rättfärdigandet av studierna, utifrån ett vetenskapligt och samhällsligt argument, saknar jag också i de flesta av bidragen. Slående är även avsaknaden av referenser till den omfattande turismforskning som pågår i Norden i dag. Klart är att det här är frågan om två parallella världar, där humanister inte, eller sällan, tar del av skrifter producerade av samhällsvetare, men även tvärtom. Slutligen, som geograf saknar man även kartor i de flesta fall då dessa ger en kontext till de platser som beskrivs och analyseras i respektive bidrag. Jag inser givetvis att man inte kan få allt och sammantaget anser jag att boken är intressant, men som enskilda delar, och kanske inte som helhet.

Umeå universitet

ROGER MARJAVAARA

Lars Magnusson, *Finanskrascher: Från kapitalismens födelse till Lehman Brothers* (Stockholm: Natur & Kultur 2018). 276 s.

Finanskrascher och ekonomiska kriser är samhälleliga fenomen, artefakter om man så vill, ständigt återkommande genom historien. Med fog kan sägas att de fått särskild betydelse sedan kapitalismens födelse för omkring 500 år

sedan. Ett historiskt perspektiv på kriser och krascher förefaller således att vara på sin plats. Mot en historisk bakgrund kan vi bättre förstå den kris som våldsamt bröt ut i och med de amerikanska börsernas sammanbrott år 2008, liksom dess blixtsnabba globala följdverkningar. Olika teorier har historiskt framförts med förslag på förklaringar – och bortförklaringar – av krisernas envisa återkommande, även om ekonomisk teori och dess neoklassiska huvudfåra tycks ha haft särskilda bekymmer med att förklara ekonomiska kriser och finansiella krascher utifrån sina modeller.

Detta hävdas i boken *Finanskrascher: Från kapitalismens födelse till Lehman Brothers* från 2018, skriven av Lars Magnusson, namnkunnig professor i ekonomisk historia vid Uppsala universitet och ledamot av Kungl. Vetenskapsakademien. Det handlar om en historisk exposé över ett antal större och välkända finanskrascher sedan 1600-talet, där det längre historiska perspektivet tillförs olika ekonomiska teorier och traditioner. Syftet med boken är att bidra med kunskap om bubblornas uppkomst och krasch genom att sätta in dem i sina historiska sammanhang.

Med sitt historiska perspektiv vill Magnusson tränga bakom de direkta iakttagbara yttringarna för varje historisk kris. Han skriver ledigt och metaforiskt, med en tydlig pedagogisk ansats. Det senare framgår redan av baksidestexten, som annonserar "en allmän ekonomihistorisk skildring, utan svår fackterminologi". Detta är något som bör hållas i minnet, så att inte några orealistiska eller orättvisa förväntningar gör en besviken.

Orsakerna till de olika krascherna måste enligt Magnusson sökas längre bak i historien än vad som vanligtvis görs i skildringar av finansvärlden. De exempel som anförs utgörs bland annat av holländska tulpaner på 1600-talet, 1700-talets Mississippi-bubbla och Söderhavs-bolagets bankrutt, 1800-talets latinamerikanska bubblor och amerikanska järnvägar, den långa depressionen från 1870-talet fram till sekelskiftet, kraschen på Wall Street 1929 och den efterföljande depressionen, krisåren 1987 och 1997, och slutligen 2008 års globala finanskris.

Till sitt historiska tillvägagångssätt tar Magnusson till sin hjälp två centrala teoretiska antaganden: de samhälleliga institutionernas och strukturernas roll, samt den – föränderliga – mänskliga naturen, i synnerhet dess tillskrivna benägenhet till överoptimism. Han förhåller sig tämligen eklektiskt till olika teoretiska skolor och framhåller just ett historiskt perspektiv. Fem teorier presenteras vars styrkor och bristfälligheter diskuteras. Det handlar bland annat om neoklassisk ekonomisk teori, keynesianism, och teorier som framhåller betydelsen av skuldsättningens nivå för bildandet av bubblor. I slutändan förefaller Magnusson själv ligga närmare så kallad *behavioural economics*, ett slags själslivets ekonomi, med drag gemensamma med keynesianismen. Han framhåller även Alfred Marshalls sekelgamla –

enligt Magnusson överträffade – doktrin om att en kris uppstår i den stund krediten upphör i ett samhälle. Det är också utmärkande för det senaste decenniets kris för det globala finanssystemet att utlåningen mellan banker i princip upphörde i ett slag när krisen briserade. Men är det en bakomliggande orsak?

Magnusson vill alltså tränga bakom ett ytligt beskrivande av finanskraschernas uppkomst och följder. Jag undrar dock, efter att ha slagit ihop boken, vad som egentligen är bakomliggande orsaker och vad som är ytfenomen för Magnusson. Exposéen fokuserar alltså på ett antal större finanskrascher under kapitalismens fem århundraden, men tillskriver orsakerna den mänskliga naturen och de samhällseliga institutionerna. Således förefaller det i slutändan inte vara några systemimmanenta eller -specifika orsaker.

Adam Smith, för att anföra ett eget historiskt exempel, förklarade 1776 i *Wealth of nations* (bok I, kap. 9) holländarnas investeringar och spekulation i Storbritannien med att deras överskott på kapital vuxit sig ”beyond what they can employ with tolerable profit in the proper business of their own country”. Liknande förklaringar, för andra kriser, har anförts av både marxister och socialliberaler, tillstår Magnusson, och förekommer även i Keynes så kallade likviditetsfälla, utan att han gör någon större sak av det. Detta, menar jag, hade kunnat visa just på systemiska orsaker kopplade till kapitalismen som sådan, som i boken förekommer blott som ett diffust sammanhang.

Magnusson summerar sina slutsatser med den retoriska frågan om bubbolor går att undvika. Han förefaller sälla sig till pragmatikerna och betonar att det är gott nog att göra så gott man kan, om så bara för att mildra omfattningen och konsekvenserna av framtida kriser. För detta krävs samarbete och samtal. Men i dag, avslutar han, går utvecklingen mot det motsatta, mot ökad protektionism och politisk polarisering, och hans pragmatiskt-optimistiska grundhållning slutar i en stilla pessimism. *Finanskrascher* avslutas därmed lite grand hängande i luften utan att några tydliga eller långtgående slutsatser dragits.

Göteborgs universitet

HENRIK JUNG

Ann Sofie Dahl, *NATO: Historien om en försvarsallians i förändring* (Lund: Historiska media 2019), 252 s.

År 2019 firade historiens mest långlivade och framgångsrika försvarsallians, *North Atlantic Treaty Organization* (NATO), 70-årsjubileum. I Sverige uppmärksammades detta knappast alls, trots att vårt lands säkerhet i hög grad